

Література

1. Мороз І. В. Позакласна робота з біології: навч. посіб. / І. В. Мороз, Н. Б. Грицай. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. – 272 с.
2. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Біологія. 7–11 класи. – К.; Ірпінь : Перун, 2006. – 94 с.
3. Федорченко В. К. Екскурсійна діяльність в історії шкільництва (Початок ХХ століття) / В. К. Федорченко // Рідна школа. – 2001. – № 1. – С. 50-53.

ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН ДЕНДРОПАРКУ У МІСТІ КОСОВІ (ПЕРЕДКАРПАТТЯ)

Гнезділова В.І.

Інститут природничих наук Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника

Парки – важливі осередки культивованої дендрофлори з різноманітним цільовим призначенням, архітектурним стилем та флористичним складом. Цінні вони тим, що на невеликій території парку зростає значна кількість рослин різних за віком, походженням та декоративними властивостями. Парки також є одним з проявів культурного рівня людей, їх екологічного виховання. Значну увагу потрібно приділяти не лише створенню нових, але й збереженню старих парків з особливостями їх планування та архітектури. У старовинних парках зосереджено чимало цінних екзотичних рослин, які мають унікальне наукове значення.

Один із старовинних парків Передкарпаття знаходиться у місті Косові.

Метою даної роботи було провести інвентаризацію дендрофлори парку у місті Косові.

Об'єктом дослідження виступає старовинний парк у місті Косові.

Обстеження дендрофлори здійснювалось маршрутним способом. При цьому визначались вид, кількість екземплярів, вік, діаметр стовбура, висота; біологічні особливості: ріст, цвітіння, плодоношення. Висоту дерев визначали екліметром, діаметр – мірною вилкою, обсяг стовбура – метровою стрічкою, згідно із загальноприйнятими у лісовій таксації методиками [5]. Щоб не пошкодити цінні вікові дерева, віковим буравом не користувались; їх вік визначали окомірно, за морфологічними ознаками. Рослини визначались за виданнями: “Деревья и кустарники культивируемые в Украинской ССР” [2]; “Дендрологія. Голонасінні” [3]; “Дендрологія. Покритонасінні” [4]. Систематичні таксони приймалися за А.Л. Тахтаджяном [6], життєві форми рослин – за І.Г. Серебряковим [1]. Флористичний аналіз здійснено відповідно ботаніко-географічного поділу світу А.Л.Тахтаджяна [7].

Парк навколо санаторію “Косів” було створено його власником – лікарем Аполлінарієм Тарнавським в 1893 році. Створення дендропарку лікар вважав справою не просто цікавою. Він був глибоко переконаний, що хвора людина краще почуватиметься в оточенні дивовижних екзотичних рослин. Саджанці завозили з австрійських, польських розсадників а також і з Північної Америки. Дендропарк розташований на березі річки Рибниці і займає площу 4 га. Зелені масиви розміщені у ландшафтному стилі. В центральній частині сконцентровані посадки інтродукованих видів. Посаджені вони поодинокі або куртинами так, щоб їх декоративність добре

проглядалась на фоні аборигенів.

Дендрофлора парку налічує 49 видів рослин. До відділу *Pinophyta* відносяться 16 видів, а до відділу *Magnoliophyta* – 33 види. Досліджувані види є представниками 33 родів, що об'єднуються у 21 родину. Голонасінні представлені чотирма родинами. З них найчисельнішою є *Pinaceae* – 12 видів (*Larix decidua* Mill., *Pinus cembra* L., *P. strobus* L., *P. nigra* Arnold., *Picea abies* Karst., *P. pungens* Engel. та ін.). Родина *Cupressaceae* представлена 2 видами (*Thuja occidentalis* L., *Chamaecyparis pisifera* Endl.). А родини *Ginkgoaceae* та *Taxaceae* представлені лише одним видом (*Ginkgo biloba* L. і *Taxus baccata* L. відповідно). Серед представників покритонасінних найчисельнішою виявилась родина *Rosaceae* – 7 видів (*Cerasus vulgaris* Mill., *Physocarpus opulifolia* (L.) Maxim., *Malus domestica* L., *Sorbus aucuparia* L. та ін.). До складу трьох родин належать по три види. Це такі родини: *Salicaceae* (*Salix alba* L., *S. fragilis* L., *S. matsudana* Koidz.); *Magnoliaceae* (*Magnolia kobus* L., *M. obovata* L., *Liriodendron tulipifera* L.); *Aceraceae* (*Acer platanoides* L., *A. pseudoplatanus* L., *A. campestre* L.). Чотири родини налічують по два види: *Betulaceae* (*Betula pendula* Roth., *Carpinus betulus* L.); *Tiliaceae* (*Tilia cordata* Mill., *T. argentea* Desf. ex DC.); *Fagaceae* (*Fagus sylvatica* L., *Quercus robur* L.); *Berberidaceae* (*Berberis vulgaris* L., *B. thunbergii* DC.). Одним видом представлені 9 родин: *Caprifoliaceae*, *Cornaceae*, *Platanaceae*, *Hederaceae*, *Fabaceae*, *Anacardiaceae*, *Saxifragaceae*, *Oleaceae*, *Actinidaceae*.

Біоморфологічний аналіз показав, що дерева становлять 81,6%, кущі – 14,3%, а ліани – 4,1% від загальної кількості видів. Розподіл дерев та кущів за класами висоти наступний: до низьких дерев належать три види (*Malus domestica* Borkh., *Cerasus vulgaris* Mill., *Thuja occidentalis*); дерев першої величини налічується 22 види (*Fagus sylvatica*, *Quercus robur*, *Pinus strobus*, *Ginkgo biloba* та ін.); другої – 7 видів (*Magnolia kobus*, *Carpinus betulus*, *Pinus cembra* та ін.); третьої – 8 видів (*Pyrus communis* L., *Taxus baccata*, *Rhus typhina* та ін.). До класу високих кущів належать 5 видів (*Cornus mas* L., *Physocarpus opulifolia*, *Syringa vulgaris* L. та ін.). Кущі середньої висоти представлені двома видами: *Berberis vulgaris* та *B. thunbergii*. Два види належать до ліан – листопадних (*Actinidia kolomicta* Rupr.) і вічнозелених (*Hedera helix* L.).

Згідно з флористичним поділом світу А.Л. Тахтаджяна [7], представники дендрофлори парку природно зростають на території Голарктичного царства, Бореального та Давньосередземноморського його підцарств. Ареали 32 видів знаходяться в межах окремих флористичних областей. Ареали 14 видів охоплюють кілька флористичних областей. Найбільша кількість видів є представниками Циркумбореальної області – 16 (32,6 %): *Fagus sylvatica*, *Picea abies*, *Larix decidua* та ін. 9 видів (18,4 %) походять із Атлантико-Північно-Американської області (*Thuja occidentalis*, *Liriodendron tulipifera*, *Robinia pseudoacacia* та ін.). 7 видів (14,3%) є представниками Східно-Азійської області (*Ginkgo biloba*, *Magnolia kobus*, *M. obovata* та ін.) Серед видів, ареали яких охоплюють кілька флористичних областей, 5 (10,2%) походять із Циркумбореальної та Середземноморської області (*Philadelphus coronarius* L., *Acer campestre*, *Tilia cordata*, *Quercus robur* та ін.). Ареали трьох видів знаходяться в межах Циркумбореальної та Ірано-Туранської областей (*Lonicera caprifolium* L., *Pyrus communis*, *Platanus acerifolia* Willd.). Ареал сумаха коротковолосого знаходиться в межах Циркумбореальної та Атлантико-Північно-Американської області. Ареали 5 видів охоплюють більше двох флористичних областей. До складу дендро-

флори парку входять три види, походження яких невідоме: *Malus domestica*, *Prunus domestica*, *Cerasus vulgaris*.

Окрасою парку є вікові дерева. Зокрема – *Liriodendron tulipifera* має висоту 27м, а діаметр стовбура – 1,3м; *Platanus acerifolia* – 28м і 1,6м. Серед хвойних можна відмітити *Thuja occidentalis* – висота – 20м, діаметр – 0,42м; *Chamaecyparis pisifera* – висота – 20м, діаметр – 0,3м.

В середній частині дендропарку зростають 4 екземпляри гінґго дволопатевого (*Ginkgo biloba*), жіночі особини якого плодоносять. А задня частина парку представлена колекцією плодкових дерев. Серед них *Pyrus communis*, *Malus domestica*, *Cerasus vulgaris*, *C. avium*, *Cornus mas*, *Prunus domestica*.

Порівнюючи архівні дані із сучасними, можна відмітити, що площа дендропарку зменшилась. При його закладці вона становила близько 12 га. Про це свідчать і вікові дерева, що ростуть на території прилеглий до парку. Однією з причин зменшення площі була розбудова корпусів санаторію, що і сьогодні приймає відпочиваючих.

На даний час дендропарк потребує ретельного догляду та реконструкції, оскільки є цінною насінневою базою для інтродукції *Ginkgo biloba*, *Liriodendron tulipifera*, *Chamaecyparis pisifera*, *Cornus mas*, *Magnolia kobus* та інших видів.

Література

1. Григора І.М., Соломаха В.А. Основи фітоценології. – К.: Фітосоціоцентр, 2000. – С.42-47.
2. Деревья и кустарники, культивируемые в УССР. Покрытосеменные / Под. ред. Н.А. Кохно. – К.: Наук. Думка, 1986. – 719с.
3. Заячук В.Я. Дендрологія. Голонасінні: навч. посібник. – Львів: ТзВО "Фірма "Камула", 2005. – 176с.
4. Заячук В.Я. Дендрологія. Покритонасінні: навч. посібник. – Львів: ТзВО "Фірма "Камула", 2004. – 408с.
5. Семенюта Ф.И., Елизаров А.Ф., Соснин М.Н. Лесная таксация и лесоустройство. – М., 1970. – 351с.
6. Тахтаджян А.Л. Система и филогения цветковых растений. – М. – Л., 1966. – 320с.
7. Тахтаджян А.Л. Флористические области Земли. – Л.: Наука, 1978. – 247с.

ДИНАМІКА РІВНЯ МЕТАФАЗ В КОРЕНЯХ ЯЧМЕНЮ, ОБРОБЛЕНИХ ЕКСТРАКТАМИ З ЕХІНАЦЕЇ БЛІДОЇ (*ECHINACEA PALLIDA* NUTT)

Буйдін В.В., Антоненко С.В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка

Рослинний світ вражає своєю різноманітністю, кожен вид володіє унікальними біохімічними властивостями, тому науковці різних країн все частіше звертаються до вивчення їх біологічно активних речовин. Однією з таких рослин є Ехінацея бліда (*Echinacea pallida* Nutt).

Зацікавленість квіткою прерій – Ехінацеєю в нашій країні невпинно зростає, її можна зустріти в колекціях ботанічних садів, у квітникарів-любителів та садівників, адже вона проявила себе як чудова декоративна і медоносна рослина. Та особливий інтерес вона становить для науковців, тому що в екстрактах роду Ехінацея міститься багато фізіологічно активних речовин (гідрофільні речовини, фенольні сполуки та їх похідні, орга-